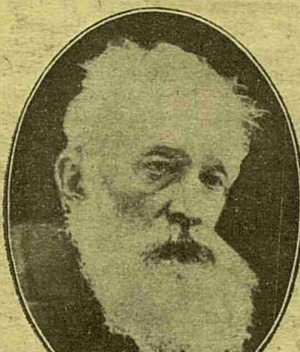
No. 64 Biblioteca „LUMEN“ 15 bani

B. P. HASDEU

DUMNEZEU

B. P. HASDEU

Editura „LUMEN“, — București
— 7, Strada Calonfirescu, 7 —

Depozitul general: A. Horovitz, Calea Victoriei 60, (pas. Mercuș)

BIBLIOTECA „LUMEN“

Infiinţată la 15 Septembrie 1908

Scopul acestei Biblioteci este de a populariza micile CAPODOPERE ale celor mai renumiţi scriitori străini şi romîni.

Intr'un format atrăgător şi tipărită cu îngrijire, Biblioteca ,,LUMEN“ apare în fiecare săptămînă şi costă:

Un număr 15 bani

Fiecare număr conţine o scriere completă.

NUMERE APĂRUTE:

* 1.—**Emile Zola** . . . **Sîngele**
2.—**Max Nordau** . . . . *Psichologia Zeflemelei*
3.—**Maxim Gorki** . . . . *Omul (poem filosofic)*
* 4.—**Camile Flammarion** . . *Ştiinţa şi cugetarea omenească*
* 5.—**L. Tolstoi** . . . . . . *Viaţa, Amorul, Fericirea*
* 6.—**François Coppée** . . . *Copil de suflet*
* 7.—**Guy de Maupassant** . *Un fiu criminal. Protectorul*
* 8.—**D. Teleor** . . . . . . *Eminescu intim*
9.—**Mark Twain** . . . . . *Furtul elefantului alb*
10.—**C. Dobrogeanu-Gherea** *Taras Şevcenco*

11.—**Edgar Poë** . . . **Cărăbuşul de aur**
*12.—**M. G. Saphir** . . . . *Nuvelete umoristice*
13.—**F. M. Dostoievski** . . *Nunta, şi alte nuvele*
*14.—**Maxim Gorki** . . . . *Iubita*
*15.—**N Vaschide** . . . . . *Ce sunt visurile?*
16.—**L. Andreiew** . . . . *Minciuna. — Cîinele*
17.—**D. Teleor** . . . . . *80 epigrame şi 4 schiţe umoristice*
18.—**H. Heine** . . . . . . *Germania*
19.—**Radu D. Rosetti** . . . *Trei nuvele*
*20.—**Max Nordau** . . . . *Psichologia Dragostei*

21.—**L. Tolstoi** . . . . **Ştiinţa şi Religia**
22.—**I. Turgheniew** . . . . *Destul!*
23.—**Ernest Haeckel** . . . *Originea omului*
24.—**Edgar Poë** . . . . . *Moartea roşie şi alte nuvele*
25.—**Voltaire** . . . . . . *Sufletul şi alte schiţe filosofice*
26.—**Ch. Darwin** . . . . . *Lupta pentru existenţă*
27.—**C. Baudelaire** . . . . *Poeme în proză*
28.—**La Rochefoucauld** . . *Filozofia vieţii (maxime)*
29.—**Cervantes** . . . . . *Cîinii din Valladolid*
30.—**E. Metchnikoff** . . . *Cîteva chestiuni ştiinţifice*

(vezi pagina următoarea)

*** Numerele cari au în dreptul lor semnul: * sunt cu desăvîrşire epuizate.**

BIBLIOTECA „LUMEN“

No. 64

B. P. HASDEU

DUMNEZEU

Editura „L U M E N“, — București
7, Strada Calonfirescu, 7

1910 — X.

DUMNEZEU

Avez vous entendu, quand la nuit est sans voiles,
La vaste mer chanter sa chanson aux étoiles ?
Quelle musique, amis ! Dieu parle en cette voix.
Sublime créateur de l'infini — son monde —
Dieu prête à l'océan cette basse profonde
Et l'océan chante ses lois.

Bonsoir, amis ! Ce Dieu, par qui le flot murmure,
Par qui tout prend naissance et vit dans la nature,
Qui fit ce qu'on ne peut ni comprendre ni voir,
Comme les flots des mers, comme les choeurs des anges,
Bénissez-le sans cesse et chantez ses louanges.
Au clair de lune, amis, bonsoir !

Julie Hasdeu, Au bord de la mer.

Aș vrea să smulg din mine un cântec, numai unul,
Un singur de pe urmă: copil întîrziat
Ce nu se naște încă, dar totuși, plin de viață,
Duioasa mumă-l simte sub inimă zvîcnind.

Un cântec, numai unul, acum la căruntețe,
Ca Făt-frumos din basmul cu «fost-au-fost un moș».
E gîrbovit bătrânul, dar fiul cît un munte
Miratei lumi va zice: dintr'însul m'am născut.

Un cântec, numai unul.... Cînd soarele-asfințește
P'un alt tărâm să treacă, eternul călător
Pămîntului îi toarnă lumini mai arzătoare
Și pleacă, iar odihna s'așterne pe pămînt.

Un cântec, numai unul! Dar rima cea cochetă
Aleargă după tineri, și eu s'o prind nu pot;
Iar cînd răutăcioasa, s'apropie de mine,
Gîndirea mi-o ciopleşte, eşind ceva mai mic.

A, rimă răsfățată! Crezi tu că făr'de tine
Bătrînul nu-i în stare să-și tae din granit
Un cântec ce nu piere, un imn ursit pe veacuri,
Păretele ciclopic durat făr'de ciment?

O rimă, ce-i aceea? E haina de paradă
C'un cîrd de decorații smălțat și poleit,

Sub care toţi d'a-rîndul îţi par că's d'o potrivă,
Ş'adesea chiar piticul se leagănă măreţ.

Nu-i poezie rima. Homer ş' Anacreonte
Virgiliu şi Horaţiu n'au stat a făuri
Pe «Tisa — *plînsu* — mi-s'a.....» *sonoare chiţibuşuri*
Pe-o cîrtiţă menite s'o schimbe 'n elefant.

Artistic e terţetul poemelor dantesce,
Nu'i însă pentru Dante. Gigant cu zurgălăi!
Divina-i Comedie ar fi şi mai divină
De i-ar lipsi aceste broboade pămînteşti.

Shakespeare, Shakespeare cel mare, Shakespeare cel [fără seamăn,
Al cărui geniu soarbe tot neamul omenesc
Precum cristalul prismei îl vezi sorbind lumina,
Shakespeare, cînd cată rimă, vai! numai e Shak- [espeare.

Tu fugi de mine? Fie! Iţi mulţumesc. Odată
Fugit-ai şi de Milton cel orb şi prigonit,
Ş'atunci din neputinţă croindu-şi o putere,
A scris el fără rimă sublimul Paradis.

Da, tu-mi plăceai și mie în vremile trecute
Cînd te-acățam la versuri, cum fetele din sat
Acață la cosițe cîte-un boboc de floare,
Măcar că fără benghiuri frumosu-i mai frumos.

Drăguță'i garofița cu frageda'i catrință
Din roșu și din galben, bucăți de catifea;
Drăguț e fluturașul, garoafă zburătoare,
Catifelat și dînsul și dînsul efemer;

Dar nu-i garoafă bradul, nici acvila nu'i flutur;
Lor nu le trebui roșu și galben și pestriț:
Prin singura'i mărime se 'naltă cel ce-i mare;
Cel mic se 'nzorzonează, căci e pipernicit....

Un cântec, numai unul și cel mai de pe urmă,
Aș vrea să smulg din mine.... Dar unde-i? Nu-l
[brodesc.
Acum îl simț aice și-l simț deja departe,
Și-l simț că-i pretutindeni, și simț că-l simț
[mereu.

Eu nasc o cugetare, și dînsa-și ia avîntul,
Nimic n'o mai oprește în spațiu sau în timp;

A mea'i și par'că'i alta, căci este fără margini;
A mea-i și'i infinită, plutind în univers.

E infinit în mine, nu omul cel de carne,
Nu hîrca'i infinită, ci cugetarea mea:
Artistul făr'astîmpăr ce ne'ntrerupt îmi joacă
Pe clapele din creier, cântând ca p'un clavir.

Și clapele tocite se pre'noesc, se schimbă;
La locu'i nu rămîne nici una dup'un an;
Dar eu sunt tot același prin tot ce cugetasem,
Prin tot ce cugeta-voi pe clape noi sau vechi.

Clavirul cînd se strică, eu mă silesc a-l drege,
Că m'am deprins cu dînsul, mi-e drag, m'am [nărăvit;
Cînd nu se mai acordă, îl spulber cu mînie,
Sau fără supărare îl părăsesc și plec.

Și pleacă cugetarea 'mi să-și cate alte clape
P'un alt clavir.....
Poete! pășește mai încet!
Nu dezvăli d'odată altarul nemuririi:
Lumina'i amețește pe cei nedumeriți.

In mine'i infinitul!.... Dar eu și Hotentotul,
Un Cezar, un Platone, un Kant ș'un Eskimos
Sîntem aceiași viță: la cel mai crud sălbatec
S'ascunde'n cugetare, ceva nemărginit.

Cînd țes aceste strofe, eu simț că-i lîngă mine
Un scapăr, o scîntee cu chipul lui Darwin,
Ș'adie peste capu'mi, șoptindu-i: «omu'i muscă!
«Ce-i musca? ce'i o iarbă? și ce-i un bolovan?..»

Ș'a dispărut; iar glasu'i, mai răsunînd în giu-
ru'mi,
Cuvinte răsturnate mi-aduce: «musca'i om!
«Din cremene'i planta, din plantă'i animalul,
«Din om un înger naște, din înger un Isus....!»

Și cufundat în gînduri, privind cu zăpăcire
O peatră la picioru-mi rostogolită jos,
Eu o luai în palmă ș'o netezii cu milă,
Zicîndu-i: chiar în tine'i un punct din Infinit!

Prin punct se 'ncepe lumea. Un punct dimensii
[n'are,

Nimic mai fără formă și mai nepipăit;
Dar pune'l în mișcare și linia se 'ntinde,
Și linia-ți dă totul: deci, totul e'ntr'un punct.

Natura, firmamente, sistemele solare,
Cu toate cîte 'n ele și printre ele sînt,
Cu 'ncetul se dezvoltă din puncturi ce se mișcă,
Din puncturi ce se mișcă plecînd din Dumnezeu.

Din Dumnezeu plecate, și ele 's infinite:
Un punct nu se măsoară, fiind nețărmurit;
Din Forța cea mai forță plecînd, și ele 's forțe;
Un punct zidește sfera, căci este centrul ei.

Nu'l înțelege mintea, nu poate să'l cuprinză,
Atît de mare este și'i pare atît de mic:
Minunea fără care în veci nu s'ar pricepe
Tot ce se 'ntemeează pe-acest nepriceput!

Așa'n orice știință izvoru-i poezia.
Chimistul ș'Astronomul încalecă pe sfinx,
Impinși prin miriade de micuri infinite
Ce'i duc la infinitul cel mare: Dumnezeu.

Şi ceeace născuse p'acele miriade,
Şi ceeace le 'nnoadă cu Unul infinit,
Şi ceeace le-atrage unite la o laltă,
Cea mai supremă lege, e legea d'a iubi!...

Un cântec, numai unul şi cel mai de pe urmă,
Voind să-l smulg din mine, l'am azvîrlit în cer;
Din cer mi'l crîmpoteşte în creier cugetarea,
Dar nu'i întreg: sfîrşitul rămase'n cer pribeag.

Şi cugetarea'mi plînge, tînjind de umilinţă:
«Pîn'la final — îmi zice — nu-i chip să mă ridic;
«Extazul singur numai atît de sus se 'nalţă;
«Extazul, care leagă pe-un om cu Dumnezeu!»

Extazul.... ce'i extazul? O clipă seculară,
In care vezi atîtea trăite şi trăind,
In cît un veac îţi pare, nu vrei să crezi, şi totuşi
Ştiinţa'i nevoită să murmure: aşa'i!

Cînd omul cade'n apă şi'i gata să se 'nnece,
Trecînd în panoramă pe dinaintea sa,

Intreaga'i viață, viața'i întreagă d'amănuntul
O simte'n clipa aceea, o clipă, nu mai mult.

Cînd p'un bolnav l'adoarme, un doftor ca să-l tae,
Ii ciopîrțește trupul, dar sufletu'n extaz
Nu știe de durere, petrece, cântă, joacă,
Trăește luni o clipă, o clipă, nu mai mult.

Extazul n'are-a face cu clapele din creier,
Deși'n clavir răsună, spunîndu'i ce-a simțit:
O povestire lungă, cuvinte și cuvinte,
Măcar c'a fost o clipă, o clipă, nu mai mult.

Extazul mă răpește. Aud Divinitatea:
«Mă 'ntrebi ce's Eu? iubire. Mă 'ntrebi: ce fac? [iubesc.
«De n'aș urzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea?
«Ca să iubesc, Mă sfîșiu, urzind din mine lumi!

«Tot ce urzesc din sînu-Mi, e urzitor la rîndu-i.
«Pornind din Mine, este un microcosmic Eu,

«Ce l'am născut să crească în plină libertate:
«Să se renască singur, mai sus și iar mai sus.

«Un germen de voință se mișcă chiar în piatră.
«E adormit, e leneș : o umbră de impuls;
«Dar cînd se redeșteaptă, mijește 'n piatră muș-
[chiul,
«Iar dela mușchiu la Spirit — se 'ntinde scara 'n
[timp.

«Cu cît voința este mai foarte, mai călită,
«Cu-atâta se iuțește s'ajungă mai curînd,
«Căci orice punct se 'ntoarce pe sînu-Mi: să se
['nșire
«In salba de luceferi un nou mărgăritar.

«Mi-e dragă chiar o piatră; dar un arhanghel!
[Dânsul
«Din mușchi, prin suferințe de secoli necurmați,
«Reintră iar în Mine, iubire inmiită
«Din tot ce el iubise în sutele de vieți!

«Atâția tați și mume! atâția fii și fiice,
«Surori și frați și soațe și neamuri și amici:
«Iubiri de el trăite, trăite și rămase
«Un oceàn într'însul, iubit și iubitor!

«Ș'aceste oceànuri se tot desfundă 'n Mine.
«Mă 'ntrebi: ce's eu? iubire. Mă 'ntrebi: ce fac? [iubesc.
«De n'aș urzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea?
«Ca să iubesc, Mă sfâșiu, urzind din Mine lumi!

«Arhanghelii, din sânu-Mi porniți ca niște puncturi
«De mii și mii de veacuri, apoi filtrați pe rând
«Prin petre și prin plante, prin animali, prin [oameni,
«Când se re 'ntorc în Mine, triunfători atleți,

«Cea rază de iubire, primită la plecare,
«Mai vie și mai vie ș'acuma curcubeu,
«Îi zbuciumă, îi ferbe, îi face să urzească,
«Și Eu: din nebuloase îi las a cerne sori!

«Iar când o omenire pe vr'una din planete,
«Căzută 'n desnădejde, Mă strigă 'n ajutor,
«Dintre arhangheli unul, ca Messia, s'avîntă,
«Jertfindu-se să scape nevinovate oi!

«Şi jertfa'i Imi închină mirezme iubitoare....
«Mă 'ntrebi: ce's Eu? iubire. Mă 'ntrebi: ce [fac? iubesc.
«De n'aş urzi, pe cine Mi-aş revărsa iubirea?
«Ca să iubesc, Mă sfâşiu, urzind din Mine lumi...»

Şi când vorbea, Cuvântul, urnind acele puncturi,
Le răspândea din suflu'i şi fiecare punct
Lua câte-o figură, un calapod, o formă:
Materia se 'nchiagă, având o forţă 'n ea...

Extazul încetează. Poetul se deşteaptă.
Mai luminos se simte: şi 'n el şi 'n preajma lui
Frânturi din amintire în creieru'i s' aşează,
Şi gândul, ca să toarcă, apucă noul fir.

Materie și forță! Din Forța cea supremă
Ce'i numai forță, una, monadă fără țărm,
Orice se desfășoară, orice se desdrumează,
Rămâne forță, însă c'un strai de individ.

Și straiul se transformă. Prin vieți evolutive
Treptat se subțiază, ajunge străveziu,
Nepipăit, elastic, întrețesut cu forța,
A cării e pojghiță: un corp molecular.

Naturalistul, care din jos în sus învață,
Materie visează în universu 'ntreg.
Din sus în jos cu fală privește filozoful,
Și'i pare numai forță. Se 'nșeală amândoi.

Poetul singur știe extaticul prin care
In jos zâmbește cerul, pământul plânge 'n sus;
Și el, plăpânda harpă, vibrează tot odată
Cu Dumnezeu — iubirea și cu iubirea — om...

Un cântec, numai unul și cel mai de pe urmă,
Voind să'l smulg din mine, îl azvârlii în cer;
Şi ca să prind fugarul, sburat-am după dânsul:
Văzui eternitatea... De ce m'am mai întors?

De ce? Căci fiecărui e dată o solie.
Mai are pân'la țintă apostolatul meu.
Răbdare, și 'nainte! Când voi sosi la capăt,
Să cânt cu serafimii:
O, Dumnezeule!

Un mormânt-poemă

(Mormântul Iuliei B. P. Hasdeu)

Desgustat de netrebniciele lumei, părăsit de prieteni şi chinuit de mari și grele gânduri, Dante se plimba odată în tăcerea neîntreruptă a cimitirului dela Pisa—acel *Campo-Santo* faimos în istoria artelor italiane şi'n care s'ar crede că murmurul vântului redeşteaptă din seninătatea morţei lumi întregi, adormite pentru vecie.

Cu privirea perdută în nesfârşitul amestec al gândurilor, Dante trecea dus pe lângă fiecare mormânt, — ca un spectru eșit din lumea umbrelor și alunecând de-a lungul aleielor ca purtat de o putere dumnezeească.

A tăcea, a cugeta, a te isola prin tine în tine, mulţămită spiritului care te avântă în ciuda corpului ce te'ngreună să remâi jos — supremă fericire!

Şi'n timpul când marele cugetător al Florenţei, spirit ales în pleiada spiritelor alese, colinda pe lângă morminte ca şi cum ar fi început călătoria din care nici un călător nu se mai reîntoarce pe calea pe care a plecat, — un călugăr 'l opri şi amestecând glasu-i străin în concertul glasurilor cari umpleau mintea şi inima lui Dante, 'l întrebă ce caută? ce voieşte?

Poetul îşi coborî privirea, din înălţimile eterne în cari plana, asupra acestui corp, şi cu o voce venind dintr'alte lumi, răspunse călugărului: *pace! pace! pace!*

Această dorinţă te coprinde în mrejile-i nevăzute când, suind colina Filaretului, intri, pe poarta cea mare a cimitirului de la Bellu, pe sub bolta căreia zilnic răsună suspinele şi jalea celor cari vin să aducă pământului ceia ce pământului e scris să fie dat.

Pace şi isolare! chiar lumea, care prin prejuru-ţi vine şi trece, calcă într'alt fel; la sgomotul paşilor, şi cuvintele, alt-fel rostite, se aud ca un ecou lung, depărtat, jalnic şi obosit, — *lungo, lontano, piangevole, stanco*, cum zice Carducci cântând munca naturei.

Intrând în aleia cea mare, şi îndreptându-te spre biserică, la laturea altarului, pe stânga, un mor-

mânt ţi-atrage şi'ţi pironeşte pentru multă vreme, privirile.

Doritor de pace senină şi nu chinuită, apropie-te! Omule, care crezi moartea ca o simplă trecere din astă vale a plângerilor dincolo, unde nu e nici jale, nici suspine, vino cu fruntea iluminată de razele credinţei şi cu surâsul speranţei pe buze; vino şi'ţi vezi visul întrupat în marmură şi'n flori, în fer, şi'n fluturi, în luminele artei şi'n lacrimile înduioşătoare ale iubirei şi eternei amintiri, — contrastele vieţei de aci, prevestind cu a lor fire unitatea în perfecţiune a vieţei de dincolo.

Nu citi întâiu inscripţiunile! Nu; uită-te la lucrurile mute; tăcerea lor e mai vorbitoare decât orice stă scris. Şi marmura, şi ferul, şi sticla, şi bronzul îţi vor spune că acesta-i mormântul *Domnişoarei Iulia B. P. Hasdeu, născută la 2 Novembre 1869. Martira iubirei de sciinţă şi artă. Moartă la 17 Septembre 1888,* — tot astfel spune şi inscripţiunea după uşuliţa de pe laturea anterioară a altarului din mormânt.

Totalitatea construcţiunii, unică în felul ei, simbolizează două sfere: d'asupra, pe pământ, sfera materială cu ocupaţiunile şi preocupaţiunile ei; în lăuntru, sub pământ, sfera ideală cu aspiraţiunile

ei spre infinit; sau cu alte cuvinte, materia e expusă din capul locului vederii trecătorilor, pe când idealul e ascuns şi trebue să-l cauţi.

Sus, stâlpii grilagiului sunt suluri marmoree de vechi manuscrise, legate între dânsele cu grilagiul în urzeala de fer a căruia albul virginal se mărită cu verdele azuriu şi cu galbenul de aur, spre a forma porumbeii ce se privesc pentru a se săruta şi coroanele sprijinite pe arma nebiruită a timpului nostru: *condeiul*. Lanţuri legate în noduri gordiane atârnă de stâlpii de fer ai intrărei; de pe vârful acestor stâlpi se avântă flacări în sus, tot mai sus — *excelsior!*

In faţa intrării, dominând totul şi cu culoarea galbenă blajină domolind vioiciunea celorlalte culori, se'nalţă un tron-bibliotecă de o formă particulară susţinut de două coloane încoronate cu frunze de ederă, simbolul încurcăturilor acestei lumi. Totul e dintr'o singură bucată de peatră, 'naltă aproape de trei metri; un monolit de Albesci. Pe frontispiciu inscripţiunea în litere de aur: *Mai şezi puţin!* Ascultă, privitorule, apropie-te; totul e atât de vesel şi de senin, şi razele soarelui se sbegue printr'aceste colori atât de iubitor, încât îţi simţi inima că se înmoaie. Vino! Jos sunt rafturile biblio-

tecei; pe cotorul volumelor colorate se citesc titlurile cărţilor şi numele scriitorilor cari sunt, în reslăţirea veacurilor, fala spiritului omenesc, proba vădită că avem în noi scânteia Dumnezeirii. Evanghelia, cărţile orientului străvechiu, Platon, Victor Hugo, Dante, Milton, Petrarck, Darwin, Mickiewicz, Shakespeare, Spinoza, Kant,—condeiul,—iarăşi, şi într'una, şi mereu condeiul! — călimara, volumele d-şoarei Iulia Hasdeu şi portretul ei. In interiorul tronului, un ceasornic de bronz incastrat în granit; a stat la 1 şi jum., când viaţa de aci s'a oprit pentru corpul Iuliei B. P. Hasdeu.

Şezi pe tron, obositule de munca vieţei, sau de frământările durerei; odihneşte-te şi, pentrucă puterea, ca şi lumina, vine de sus, ridică-ţi ochii.... De ce-i pleci cu grăbire? Ce-ţi încruntă privirea? Ce-ţi sbârceşte fruntea?.... A! ştiu! un cap de mort de marmoră albă, încastrat în cerul tronului, cu o mare gură deschisă, adânc scobită în lăuntru astfel că se poate băga pumnul. Şi apoi, de ce te sperii, copile al pământului şi al morţei? *La sève dela vie a jailli de la mort.* Reînalţă-ţi privirile spre capul de mort, şi citeşte geniala inscripţiune care, ca un şirag de mărgele înconjură capul de mort: *Lăsaţi*

rândunica să-şi facă cuibul. Stai şi cugetă, privitorule, odihneşte-te în pacea mormântului; fii liniştit, moartea ţi-e d'asupra capului. Aceasta-i viaţa vie, căci moartea i-e temeiul!....

Acest tron-bibliotecă, ori cât de întreg la prima vedere, nu este încă isprăvit; am văzut la d. sculptor Storck modelul după care lucrarea se va termina şi se va aşeza până la 1 Maiu. De asupra monumentului vor fi doi sfinxi din piatră de Câmpulung, iar pe aceşti simboli ai enigmei se va înălţa un glob pământesc de marmoră albă de 70 centimetri în diametru, cu cele cinci continente colorate, fără alte indicaţiuni decât numai trei petricele strălucitoare la puncturile unde sunt: Paris-Roma-Bucureşti.

Acest măreţ glob completează pe deplin ideia materialismului pământesc, pe care îl reprezintă întreaga parte exterioară.

Şi acum, vino prietene, să ne coborîm în mormânt: să lăsăm rândunica să-şi facă cuibul în gura de mort, iar noi să călcăm cele zece trepte de marmoră ale scărei pentru a pătrunde jos, de unde spiritul se înalţă dus pe aripele credinţei.

Dar mai întâi, un cuvânt despre această scară. Făcută din fer văpsit negru, cu trepte acoperite de

marmură albă, ea este un *pont-levis* din timpul cavalerismului. Cele cinci trepte de sus sunt fixe; cele cinci de jos se pot ridica pe balamale acăţându-se cu lanţuri de o arcadă, astfel că spaţiul de desubtul scării rămâne liber, când va fi să se aşeze o rămăşiţă mortală într'unul din cele două cosciuge de fer, aşezate acolo de pe acuma.

Trecem înainte.

La intrare, pe frontispiciu, citim cuvintele înţelepciunei senine:

Trecători, priviţi d'asupra.
Cugetători, căutaţi în lăuntru.
Moartea dă vieaţă.

Coboară! Iată-ne jos. Pentruce respiraţiunea nu ţi se îngreoae? Pentruce nu simţi că te învălue şi te apasă acel aer năbuşitor al altor necropole? de ce privirele-ţi se plimbă liniştite şi scânteetoare de viaţă împrejurul tău? Doamne! pentrucă dela intrare ai simţit că nimic din cele ce te înconjoară nu'i lugubru ca viaţa moartă, sau ca moartea fără viaţă. Nu eşti în mormânt, eşti într'un templu făcut întreg din marmură de Carrara, într'unul dintr'acele *templa serena* ale înţelepciunei, aşa cum le pricepeau spiritele mari ale vremurilor bătrâne.

In fund, o oglindă care se aşterne pe întreg pe-

retele boltei, prelungeşte privirele, irreal, în înfinit. De asupra'i un compas, măsura, deci armonia în economia prestabilită a Imensului-Tot. De o parte şi de alta, la colţurile de jos ale oglindei, pe marmura altarului, două vitralii, din dosul cărora licuresc două candele în majestatea liniştită a templului şi iluminează doi îngeri pe sticlă, — chipul frumos şi privirea scânteetoare în arcanele ştiinţei, a Fecioarei, în onoarea căreia templul se înalţă.

Inscripţiunea de pe această marmură, — o masă de altar — glăsueşte astfel:

CU VOIA LUI DUMNEDEU
S'A SĔVĔRŞIT ACEST TEMPLU SPIRITIST ÎNTOCMAI
DUPĂ PLANUL DAT CU TOATE AMĂNUNTELE DE
JULIA HASDEU
EXECUTOR FIIND B. P. HASDEU
DUPĂ ÎNDEMNUL CĂRUIA AU LUCRAT
SCULPTURĂ I. GEORGESCU
MARMURĂ ŞI MOSAIC FRAŢII AXERIO
FERĂRIA A. O. CZIPSER
VITRALIU ZIEGLER ŞI SCHMIDT
BRONZ PH. SCHWEICKERT
MDCCCXC
CU VOIA LUI DUMNEDEU.

Interior şi exterior, acest templu s'a construit fără nici un architect, fără nici un inginer, fără nici un antreprenor: totul s'a executat treptat, în curs de un an, după desemnuri şi modeluri în carton date de tatăl reposatei.

Jos, lângă altar, la colţuri, lipite de altar şi de păreţii de marmoră ai boltei, două postamente pentru busturi viitoare, de o cam dată pentru două frumoase vase albastre de Sèvres cu flori artificiale; în faţa altarului, în centrul templului, bustul Iuliei Hasdeu din soclul căruia pleacă într'o parte şi alta două uscioare de fer şi oţel care separă altarul de spaţiul celalt al bolţei şi cari reprezintă doi sori cu raze de aur şi argint pe fond azuriu. Din dosul soclului este gravat versul din poezia Iuliei Hasdeu «Pétrarque à Laure»:

Que l'homme aime le beau partout, en toutes choses;
Qu'il l'aime dans les fleurs de juin à peine écloses,
Dans les bois, dans les eaux et dans le grand ciel bleu;
Dans toute action pure et droit élevant l'âme,
Dans un coeur innocent, dans une noble femme:
A la fin, il trouvera Dieu!

In spaţiul anterior al templului, la dreapta intrând, mescioara de lucru a tinerei poete, pe care stă un registru acoperit până acum de sute de is-

căliturі ale zilnicilor pelegrini, operele ei, şi drept scaune, unul aici şi alte într'alte părţi, nişte cuburi de *Domino*, ale căror puncte negre pe marmură albă masivă îşi au simbolica lor semnificare, ca şi fiecare punct în acest templu, căci aice, ca şi sus, nu e un singur lucru care să nu'ţi vorbească ceva şi despre ceva dintr'astă lume, sau din lumea cea mare şi eternă a spiritelor.

Intre cele patru coloane de oţel dintr'o parte şi patru din cealaltă, cari sprijină bolta şi'i dă o tărie care va înfrunta timpul, lanţuri aurite şi nichelate, de unde atârnă zecimi de coroane.

Sub scară am spus deja că sunt două cosciuge. De lături, pe păretele din stânga, săpat în marmură şi poleit sub o stea octogonă cu fundul albastru, următorul crez spiritist: *Legea religioasă*: Crede. Crede în Dumnezeu. Crede în nemurirea sufletului. Crede în darul comunicărei cu cei duşi. *Legea morală:* Iubeşte şi ajută. Iubeşte şi ajută neamul. Iubeşte şi ajută pe cine te ajută şi te iubeşte. Iubeşte şi ajută fără a precugeta la folosul tău. Pe păretele din dreapta continuarea instrucţiunei din stânga *Legea socială:* Nu necinsti. Nu necinsti pe tine însu'ţi ca să te cinstească alţii. Nu necinsti pe alţii, ca să te cinsteşti pe tine însuţi.

Nu necinsti munca, căci munca e viața. *Legea filosofică:* Când — atunci. Când faptul ții, atunci adevărul știi. Când nu vrei să crezi, atunci nu poți să vezi. Când cauți dovadă, atunci găsești tăgadă.

Și acum, cugetătorule, după ce ai citit și vei cugeta la adâncimea acestor adevăruri, ridică'ți privirile pentru a'ți explica de ce lumina este atât de veselă, de vie și de amabilă, într'această criptă în care poezia pare a încălzi inima și a însenina sufletul.

Plafondul de un albastru admirabil și ferestrile luminătorului de sus cu îngeri trandafirii, precum și oglinda din firida plafondului, îți vor explica lumina înveselitoare a mormântului și acea simțire de de quietudine prietinoasă ce ți-a coprins inima. In luminător pe pereții laterali, portretele de familie ale Iulici Hasdeu, fiecare în câte o stea de bronz: Pe dreapta, fiind spre altar: *Iulia Hasdeu* (1869—1888), *Bogdan tatăl* (1838—), *Iulia mama* (1840—), *Tadeu străbunul* (1769—1835), *Niculae unchiul* (1840—1860).

Pe stânga, făcând față celor din dreapta: *Alexandru bunicul* (1811 — 1870), *Valeria străbuna*

(1800—1860), *Elisa bunica* (1824—1848), *Boleslau moşul* (1812—1886).

In aceiaşi firidă, având stele-portrete de mai sus de două lanţuri, chiar în faţa bustului Iuliei Hasdeu, se află ca şi când ar fi în aer un al doilea altar, un mic altar superior, cu trei busturi din terracotta de o execuţiune remarcabilă: Christ având la dreapta pe Shakespeare şi la stânga pe Victor Hugo; din dosul acestor busturi este o oglindă şi o altă oglindă în laturea opusă a firidei, astfel că ambele oglinde reflectându-se şi reflectând tot-odată pe îngerii de la fereastră, produc efectul feeric al unui infinit paradisiac.

Ne 'ntoarcem un moment la altarul cel mare, sub care zac rămăşiţele pământeşti ale Iuliei Hasdeu. D'asupra lui plafondul e compus din două table de marmură albă represintând o carte deschisă, pe cele două pagine ale căreia îndoite la margine peste unghiurile ocupate de candele, stă scris cu aur în opt patraturi albastre numele lui Dumnezeu: greceşte, latineşte, arabeşte, evreeşte, chinezeşte, cu ieroglifi, cu cuneiforme şi cu devanagari.

Şi pretutindeni, şi sus, şi jos, pe altar, atârnate de lanţuri, la picioarele tronului-bibliotecă, arun-

cate pe pământ, flori, şi iarăşi flori. *Manibus date lilia plenis,* par a zice busturile din firidă, Christ Shakespeare şi Victor Hugo. Flori şi iarăşi flori, cer şi fluturi cu aripele destinse, aninaţi pe buzele arcadelor, şease la altarul inferior şi opt la cel superior.

Poesie şi simbolism, în totul o neturburată şi placidă veselie, ceva care mulţumeşte pe cugetător, pe artist, pe trecător, şi le covârşeşte unica dorinţă ce-i stăpâneşte în cimitire, dorinţa păcei senine, şi deci sborul, de nimeni jicnit, spre sferile ideale.

Te aşezi pe unul dintr'acele cuburi închinate Domnului: «Domino». Lasă'ţi ochii să îmbrăţişeze toate părţile templului; se vor plimba cu iubire prin toate colţurile lui, dar la urmă se vor pironi tot asupra chipurilor iluminate de candelele ascunse ale altarului. Ţi se va părea că îngerii se'nalţă din ce în ce mai sus şi că privirile lor scânteie de lumina geniului şi de candoarea virginităţii. Păreri iubite, cari te fac să crezi că acei îngeri sunt, cum zicea Dante.

. . . . . . una cosa venuta
Dal cielo in terra a miracol mostrare.

In adevăr, acest mormânt fără pereche, represintă într'un mod plastic o poemă în două cânturi:

d'asupra pământul, cu globul său și cu vanitățile sale de azi până mâine ; în fund, cerul cu stele și cu îngeri într'un infinit de lumină.

Și așa'i *Mormântul-Poemă*, care fermecător, va rămânea totdeauna, și când razele soarelui de vară îl vor face să scânteie într'o mare de aur, și când lumina estompată a zilelor de iarnă va catifela vioiciunea culorilor!

G. I. Ionescu-Gion.

BIBLIOTECA „LUMEN"

(urmare)

31.—**L. Tolstoi** . . . . **Să nu ucizi!**
32.—**Buffon** . . . . *Omul şi Natura*
33.—**M. Gorki** . . . . . . *Revelionul*
34.—35.— **C. Rădulescu-Motru** . *Naţionalismul*
36.—**C. Dobrogeanu-Gherea** *Din trecutul depărtat*
37.—**Dr. Bernheim** . . . . *Hypnotismul*
38.—**A. Cehov** . . . . . . *Ursul*
39.—40.— **Dr. N. Leon** . . . . *Moniste: Libera cugetare, etc.*

*41.—**L. Tolstoi** . . . . **Există Dumnezeu?**
42.—**Const. Mille** . . . . . *Rochia Catiţei*
43.—**C. Rădulescu-Motru** . *Sufletul Neamului nostru*
44.—45.— **H. Heine** . . . . . *Amintiri Duioase*
46.—**J.-J. Rousseau** . . . . *Libertatea — şi altele*
47.—**Victor Anestin** . . . *Ce sunt Cometele?*
48.—**Maxim Gorki** . . . . *In Temniţă*
49.—**Platon** . . . . *Ce-i Amorul?*
50.—**Karl Marx** . . . . . *Muncă, Marfă, Bani.*

51.—**L. Tolstoi** . . . . **Adevărul şi Minciuna.**
52.—**Carmen-Sylva** . . . . *Cugetările unei Regine*
53.—54.— **N. Vaschide** . . . *Psichologia socială: Imitaţia*
55.—**Dr. N. Leon** . . . . . *Monismul — şi altele*
56.—**N. Gogol** . . . . . . *Hatmanul şi alte nuvele*
57.—**A. Schopenhauer** . . . *Durerile Lumei*
58.—**Dr. M. Câmpeanu** . . *Psichologia Militarului*
59.—**Maxim Gorki** . . . . *Din Jertfele Iubirei*
60.—**P. Bujor** . . . . . . *Mi-a cântat cucu'n faţă*

61.—**L. Tolstoi** . . . . *Mici povestiri*
62.—**Lessing** . . . . *Educaţia Omenirei*
63.—**Al. Puşkin** . . . . . *Haremul*
64.—**B. P. Hasdeu** . . . . *Dumnezeu*

ABONAMENTE

12 numere (expediate franco) . . . Lei 1,50
25 » » » . . . » 3.—
40 » » » . . . » 4.75

Sumele se vor trimite prin mandat poştal pe adresa Editurei «Lumen», Str. Calonfirescu, 7, Bucureşti.

C. 709. — Tip. Cooperativă „Poporul“, B-dul Elisabeta 27, București